

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE YAŞLI BİREYLERİN DURUMUNUN SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ *

EVALUATION OF THE SITUATION OF ELDERLY IN THE CONTEX OF SOCIAL WORK DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS

Sayra LOTFİ¹, Selda MEYDAN², Aydın Olcay ÖZKAN³

1. Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Yüksekokulu,
slotfi@medipol.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0003-3352-0152>
2. Öğr. Gör., İstanbul Medipol Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Yüksekokulu;
Doktora öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim
Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Sosyal Hizmet Programı,
smeydan@medipol.edu.tr,
meydan.selda@std.izu.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0003-1713-6265>
3. Öğr. Gör., Zonguldak Bülent Ecevit
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
aydinolcayozkan@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-7093-2485>

Öz

Bu araştırma, COVID-19 pandemisi sürecinde yaşlı bireylerin durumlarının ve ihtiyaçlarının sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma yöntemi kullanılan bu araştırmanın örneklemini İstanbul'da ikamet eden 415 yaşlı birey oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularından yaşlı bireylerin sosyodemografik bilgileri, sosyal destek durumları, teknoloji kullanımları, zamanı değerlendirme yöntemleri ile bedensel ve ruhsal sağlık durumlarına ilişkin bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, pandemi döneminde yaşlı bireylerin çoğunluğunun eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşadığı, gelir durumu sebebiyle zorlandıkları ve önemli bir kısmının destek ya da yardım almadıkları, alışveriş vb. gibi dışarı çıkılması gereken ihtiyaçlarını karşılayan birilerinin olduğu ve ev dışında çıkılmasını gerektiren ihtiyaçlarının genellikle çocukları tarafından karşılandığı, yaşlı bireylerle en az iletişime geçen grubun yetkililer olduğu görülmüştür. Yaşlı bireyler, sevdikleri ile genellikle günde bir kez veya daha az sıklıkta yüz yüze görüşebildiklerini, cep telefonu ve bilgisayar kullanımına yeterince hakim olmadıklarını, evde kaldıkları günlerde yeterince fiziksel aktivite gerçekleştirmediklerini, salgında en önemli korkularının kendilerinin ya da yakınlarının hastalığa yakalanması olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Pandemi, Yaşlı, İhtiyaç, Sosyal Hizmet.

Abstract

This research was conducted to evaluate the situation and needs of elderly individuals in the context of social work during the COVID-19 pandemic. The sample of this study, in which quantitative research method was used, consisted of 415 elderly individuals residing in Istanbul. From the findings of the research, it was tried to obtain information about the sociodemographic information, social support status, technology use, time management methods and physical and mental health status of the elderly individuals. According to the results of the research, during the pandemic period, the majority of the elderly individuals lived with their spouses and children, had difficulties due to their income situation and did not receive support or assistance, shopping, etc. It has been seen that there is someone who meets their needs such as going out, and their needs that require going out of the house are generally met by their children, and the group that has the least contact with the elderly is the authorities. Elderly individuals stated that they can meet face-to-face with their loved ones usually once a day or less frequently, they do not have enough knowledge of mobile phone and computer use, they do not perform enough physical activity during the days they stay at home, and their most important fear is that they or their relatives will catch the disease.

Keywords: COVID-19, Pandemic, Elderly, Need, Social Work.

Makale Türü	Article Type
Araştırma Makalesi	Research Article
Başvuru Tarihi	Application Date
03.04.2022	04.03.2022
Yayına Kabul Tarihi	Admission Date
06.10.2023	10.06.2023
DOI	
https://doi.org/10.30798/makuiibf.1097753	

* Bu çalışma, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi tarafından 19-21 Kasım 2021 tarihlerinde gerçekleştirilen 23. Ulusal Sosyal Hizmet Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

It has been observed that elderly, who are among the vulnerable groups in which the social work profession, have experienced some problems during the COVID-19 pandemic. For this reason, it is aimed to determine the psychosocial situation and needs of the elderly in this period and to evaluate them in the context of social work.

Research Questions

In this study, “How have the status and needs of elderly in Istanbul been affected during the COVID-19 period? answer was sought to the question.

Literature Review

Since the number of studies in the literature in which the biopsychosocial conditions and needs of elderly are determined and evaluated in the context of social work during the pandemic period is limited, this research was expected to contribute to the field.

Methodology

This research was carried out within the framework of a wide field research through telephone interviews within the scope of a special protocol that provides cooperation between local governments and universities. The online-based practice method was used in this research with the change in social work practices during the COVID-19 period. For this reason, this research has differed from other studies in terms of its method and operation. In this context, with the protocol signed between Sultanbeyli Municipality and Istanbul Medipol University, a computer software was created by the Sultanbeyli Municipality to provide random sampling to be used for this research, the contact information of all elderly registered in the database was transferred to the computer software, and any impact or intervention was made through the computer program. The sample of the research was formed with the simple random sampling method from the universe. For the findings obtained in this study, frequency analyzes were used to determine the current situation and to determine the incidence in the sample group.

Results and Conclusions

From the findings of the study, information about the sociodemographic information of the elderly, their social support status, technology use, time management and physical and mental health conditions were obtained. According to the results, it is seen that the elderly is in the 65-90 age range, the number of elderlies living with their spouse and children during the pandemic period is high, they have difficulties in terms of income and do not receive any support or assistance, shopping, etc. It has been seen that there is someone who meets their needs such as going out, and their needs that require going out of the house are generally met by their children, and the group that has the least contact with the elderly is the authorities. It has been concluded that elderly can meet face-to-face with their loved ones at most once a day or less frequently and feel better when someone comes to visit them. It has been observed that the elderly does not have sufficient control over the use of mobile phones and computers,

they usually watch television, pray, deal with housework and sleep during the day while they stay at home, do not perform enough physical activity during their stay at home, and are affected by the health problems they constantly experience. Elderly stated that they found the health measures sufficient and that their most important fear during the pandemic was that they or their relatives would catch the disease.

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 2019 yılında Çin’de yeni tip bir koronavirüsün ortaya çıktığını ve Şubat 2020’de COVID-19 olarak adlandırıldığını bildirmiştir. COVID-19 hastalığının bulaşıcı özelliği nedeniyle toplum içerisinde birçok bireyin risk grubu içerisinde yer aldığı açıklanmıştır (World Health Organization, 2020a). Toplumsal yaşamda kırılğan gruplar arasında yer alan yaşlı bireyler, COVID-19 Pandemisi nedeniyle daha fazla risk altında olmuştur. Toplumsal eşitsizliklerin derinleştiği bu dönemde hiç şüphesiz yaşlı kadın olmak, engelli yaşlı olmak, kronik hastalığı olmak, yoksul olmak, dijital kullanım araçlarına ve bilgisine sahip olmamak, yalnız yaşıyor olmak gibi unsurların (Altın, 2020) da eşitsizliği pekiştirdiği görülmüştür. Bu nedenle bu süreçten en çok etkilenen gruplardan biri olan yaşlı bireylerin durumu ile ilgili fazla sayıda araştırmaya ve veriye ihtiyaç duyulması sebebiyle bir araştırma yapılması istenmiştir.

Öncelikle COVID-19 döneminde Türkiye’de yaşamını sürdüren yaşlı bireylerin sayısal verilerini incelemek gereklidir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2021 yılında yayınlanan “İstatistiklerle Yaşlılar, 2020” bültenine göre, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun 7.953.555 kişi olduğu belirlenmiştir. Bu yaşlı nüfus içerisinde %55,8 ile en fazla kadın nüfusun yer aldığı görülmüştür. Yaş grubuna göre incelendiğinde ise %63,8 ile en fazla 65-74 yaş grubu, %8,4 ile en az 85 ve daha yukarı yaş grubunda yaşlı nüfusun bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır. COVID-19 döneminde yaklaşık olarak her dört haneden birinde en az bir yaşlı bireyin yaşadığı bilinmekle birlikte 1.478.346 yaşlının da tek başına yaşadığı açıklanan veriler arasında yer almıştır. Türkiye’de yaşlı bireylerin önemli bir çoğunluğu oluşturduğu ve öncelikli hizmet sunulması gereken gruplar arasında bulunması gerektiği belirtilmelidir. Ayrıca bu bilgilere ek olarak bu dönemde adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre, yaşlı nüfus açısından iller kıyaslandığında İstanbul’un, 1.137.610 kişi ile ilk sırada yer aldığı ve yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı %7,4 olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2021). Bu veriler ışığında COVID-19 döneminde yaşlı bireylerin durumunun ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ve sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesinin amaçlandığı bu araştırmanın İstanbul ilinde yapılmasının büyük önem taşıdığı düşünülmüştür. Bu açıdan İstanbul ölçeğinde yaşlı bireylere yönelik olarak yönetim anlayışı çerçevesinde çeşitli kurum ve kuruluşlarının ortak çalışmaları sorunlarla baş edebilmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu kapsamda yerel yönetimler ve üniversite iş birliğini güçlendirmeyi amaçlaması hem de yaşlı bireylerin iyilik halinin sağlanmasına katkı sunması bakımından da bu araştırmanın nitelikli bir farklılık yaratacağı ifade edilmelidir.

DSÖ, (World Health Organization, 2020b), yayınladığı raporlarda COVID-19 hastalığının yaşlı bireyler için birçok olumsuz duruma yol açtığını ifade etmiştir. Yapılan araştırmalar, bu dönemde yaşlı bireylerin biyopsikososyal açıdan çeşitli sorunlar yaşadığını ortaya koymuştur (Rimmer, 2020; Miller, 2020). Özellikle COVID-19 salgınında hastalığa yakalanan bireylerin hastaneye yatış oranları incelendiği araştırmalarda bu oranların yaşla birlikte arttığı bilgisi edinilmiştir. Hastalıkla ilgili ilk

verilerin toplandığı yerlerden olan Çin’de hastaneye yatış oranlarının 20 ile 29 yaş aralığındaki bireyler için %1, 50 ile 59 yaş aralığındaki bireyler için %4 ve 80 yaşından büyük olanlar için ise %18 olduğu görülmüştür. Aynı zamanda COVID-19’dan ölme riskinin yaşla birlikte arttığı gözlemlenirken (Lloyd-Sherlock vd., 2020) 60’lı yaşlarındaki insanlar için %3,6, 70-80’li yaşların üzerindeki insanlar için ise %14,8’lere kadar ölüm riskinin yükseldiği ifade edilmiştir (Brooke ve Jackson, 2020). Bu veriler sonucunda DSÖ, (World Health Organization, 2020b) küresel tavsiye olarak Dünya çapındaki çoğu ülkede salgın döneminde bulaşıcılığın yayılmasını kontrol etmek, vaka artışını geciktirmek ve en yüksek ölüm riskinin olduğu yaşlı bireyleri ve yüksek risk gruplarını korumak için evde kalmaları ve en uzun süre sosyal izolasyonu yaşamalarına yönelik önlemlerin alınmasını açıklamıştır.

Bu dönemde Türkiye’deki yaşlı bireyler için sunulan hizmetlere ve alınan önlemlere de yer vermek faydalı olacaktır. Yaşlılara yönelik hizmetlerin tıbbi, sosyal ve ekonomik boyutlarda sunulduğu görülmüştür. Sunulan hizmetlerden birkaç örnek aşağıda açıklanmıştır. Türkiye’de ihtiyaç duyulması durumunda tek başına yaşamakta olan ve ihtiyaçlarını karşılayacak birileri bulunmayan 65 yaş üstü ile kronik hastalığı bulunan bireylerin mağdur olmaması ve gıda, ilaç, hijyen malzemeleri gibi temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi adına vali/kaymakamların başkanlığında ‘‘65 yaş üstü Vefa Sosyal Destek Grubu’’ oluşturulmasına karar verilmiştir. 65 yaş ve üstü bireylerin yaşadıkları yerden ayrılmadan ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için 112, 155 ve 156 hatları aracılığı ile görevli kişilerle irtibata geçmeleri sağlanmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2020). Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen COVID-19 Aşısı Ulusal Uygulama Stratejisi (<https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77706/covid-19-asisi-ulusal-uygulama-stratejisi.html>) kapsamında aşılama çalışmalarında yaşlı bireylere öncelik verildiği ve bazı kronik hastalıklara sahip olanların ise tedavi süreçlerinin riske girmemesi için çeşitli düzenlemelerle kolaylaştırıldığı bilinmektedir.

İçişleri Bakanlığı tarafından 21 Mart 2020 tarihinden itibaren 81 il valiliklerine gönderilen genelge ile 65 yaş üstü vatandaşların ve kronik hastalığı bulunan kişilerin evlerinden dışarı çıkmalarının sınırlandırılması alınan en acil önlemlerden biridir (İçişleri Bakanlığı, 2020). Ancak bu durumun farklı sorunları da beraberinde getirdiğini belirtmek gerekir.

COVID-19 döneminde yaşlı bireylerle ilgili gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde; izolasyon yaşayan yaşlı bireylerin fiziksel ve psikolojik komplikasyonlara yol açabilecek fiziksel aktivite eksikliği yaşayabildiğine (Arai vd., 2012), günlük rutinlerinin, aldıkları bakım ve desteğin, sosyal olarak bağlantıda kalma yeteneklerinin değişebildiğine, bunların yanı sıra, evde daha fazla zaman geçirme durumu, diğer aile üyeleri, arkadaşlar ve meslektaşları ile fiziksel temas eksikliği, işlerine geçici olarak ara verme zorunluluğu yaşayabildiğine yönelik bulguların mevcut olduğu bilinmektedir (Pişot vd., 2016). Yaşlıların ekonomik refaha bağlı olarak gelir ve yaşam standartlarında düşüş olabildiği (UN, 2020), bilişsel gerileme, amaç duygusu ve değerli olma hissi gibi ruhsal sağlığında risk olabildiği (Webb, 2020; UN, 2020), toplumsal yaşamda yaş ayrımcılığına (Silva, vd., 2021), ev içerisinde ise ihmal ve istismara maruz kalabildiği (Gyasi, 2020, UN, 2020) ortaya konulmuş durumdadır. Bu nedenle de

pandemi sırasında sağlıklı yaşlanmayı teşvik etmek için fırsatlar yaratılmasının oldukça önemli olduğu belirtilmiştir (World Health Organization, 2020c). Nitekim yaşlı nüfusun fazla olduğu ülkelerde COVID-19 süreci boyunca bu türden uygulamaların hayata geçirilmesinin önemi büyüktür.

Yaşlılık alanında çalışmalar yapan sosyal hizmet, COVID-19 döneminde en fazla ihtiyaç duyulan mesleklerden biri olmuştur. Bu dönemde COVID-19 nedeniyle hizmet sundukları kişilerin ve ailelerin biyopsikososyal iyilik durumundan endişe duyan sosyal çalışmacıların, özellikle risk grubu içerisinde yer alan kırılgan gruplardan biri olan yaşlı bireyler için hastalığın yayılmasını önlemek ve sağlık ve psikososyal destek hizmetlerine erişimlerini sağlamak için çalıştığı belirtilmiştir. Bu noktada halk sağlığını korumak adına hastalık önleme çabalarını teşvik etme ve ortaya çıkan krizlere müdahale etme konusunda sunulan yardımlarla sosyal çalışmacıların benzersiz bir konumda olduğu ifade edilmiştir (NASW, 2020). Bu salgının üstesinden gelmek, tüm nüfusu kapsayan etkili bir stratejiye dayanırken, özellikle yaşlı bireylerin bu hastalıktan orantısız bir şekilde etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle, yaşlı bireylerin refahı için kilit bir öneme sahip olan sosyal hizmet alanında yapılan her türlü çalışmanın büyük bir etkiye sahip olacağı düşünülmektedir. Bu noktada pandemi döneminde yaşlı bireylerin durumunun ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi araştırmanın önemli bir bölümünü oluşturmuş ve sosyal hizmet mesleği bağlamında yeni hizmetlerin geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmiştir.

COVID-19 salgını sürecinde yaşlı bireylerin durumlarının ve ihtiyaçlarının tespit edilerek sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesini amaçlanmayan bu araştırmanın alt amaçları aşağıda yer alan sorulara yanıt aramaktır:

1. COVID-19 döneminde yaşlı bireylerin sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
2. COVID-19 döneminde yaşlı bireylerin ihtiyaçları ve sosyal destek durumları nelerdir?
3. COVID-19 döneminde yaşlı bireylerin iletişim teknolojilerine hâkimiyet durumları ve evde geçirilen zamanı değerlendirme yöntemleri nelerdir?
4. COVID-19 döneminde yaşlı bireylerin bedensel ve ruhsal sağlık durumları ile ilgili özellikler nelerdir?

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Modeli

Nicel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada genel tarama modelleri içerisinde yer alan tekil tarama modelinden faydalanılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemanı bünyesinde barındıran bir evren içerisinden, evrene ilişkin genel bir kanıya varabilmek adına evrenin tamamı ya da evren içerisinden seçilecek bir örneklem ile çalışılan modellerdir. Tekil tarama ise değişkenlerin tek tek tür ya da miktar açısından belirlenmeleri adına gerçekleştirilen, geçmişte veya şimdiki zamanı kapsayabilen ve pek çok alanda tercih edilebilen bir model olarak ifade edilmektedir (Karasar, 2012). Araştırma; geniş bir grupta gerçekleştirilmesi, örnekleme dahil edilen bireylerin bir olgu ve olayla ilgili

görüşlerine, tutumlarına ilişkin bilgi edinilmeye çalışılması sebebiyle betimsel bir nitelik taşımaktadır (Karakaya, 2012).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Sultanbeyli ilçesi sınırları içerisinde yaşamını devam ettirmekte olan 65 yaş ve üzeri yaşlı bireyler oluşturmuştur. TÜİK verilerine göre, belirtilen evrenin 11285 yaşlı bireyi kapsadığı görülmektedir (Endeksa, 2020). Literatürde Coşkun ve arkadaşları (2017) tarafından işaret edilen Sekaran (2003)'in önerisinden yola çıkarak belirtilen evren büyüklüğü için temsil özelliğini taşıyan örneklem büyüklüğünün 375 örnek olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca ilgili evren büyüklüğü için %5 hata payıyla hesaplanan ideal örneklem büyüklüğünün 372 olduğu görülmektedir (www.raosoft.com, 2022). Araştırmada, evrendeki her elemanın eşit seçilme şansına sahip olduğu ve aynı zamanda bir elemanın seçilmesi durumunun diğer eleman üzerinde etkisinin bulunmadığı, olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinden biri olan basit tesadüfi örnekleme tekniği kullanılmıştır (Coşkun vd., 2017).

Bu kapsamda Sultanbeyli Belediyesi ile İstanbul Medipol Üniversitesi arasında imzalanan iş birliği protokolü ile Sultanbeyli Belediyesi tarafından tesadüfi örnekleme sağlayacak nitelikte bir bilgisayar yazılımı oluşturulmuş, veri tabanına kayıtlı olan tüm yaşlı bireylerin iletişim bilgileri bilgisayar yazılımına aktarılmış ve bilgisayar programı aracılığıyla herhangi bir etki ve müdahale olmaksızın evren içerisinden tesadüfi örneklem seçimi yoluna gidilmiştir.

Araştırma kapsamında basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak 1000 kişilik bir örneklem grubu belirlenmiştir. Belirlenen 1000 kişi içerisinden kendilerine ulaşılabilen ve görüşme sağlanabilen 415 yaşlı birey araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. İdeal örneklem büyüklüğünün 375 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, 415 katılımcının yeterli olduğu düşünüülerek veri toplama sürecine devam edilmemiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından literatür incelemesi doğrultusunda hazırlanmış, 24 sorudan oluşan soru formu kullanılmıştır (Han ve Mosqueda, 2020; Lopez ve ark., 2020). Soru formu içerisinde katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemeye yönelik 9 soru ve COVID-19 pandemi sürecindeki durumlarını değerlendirmek adına 15 soru olmak üzere toplam 24 soru yer almaktadır. Veri toplama aracının oluşturulması noktasında; araştırmacıların da dahil olduğu lisans, yüksek lisans veya doktora düzeyinde sosyal hizmet eğitimi almış dört akademisyen ve enfeksiyon hastalıkları uzmanı bir tıp hekimi görev almıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Çalışmanın verileri, "Google Formlar" üzerinden oluşturulan soru formu ile internet ortamında anket tekniği kullanılarak 1-30 Haziran 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Sultanbeyli Belediyesi ile

araştırmacıların görev yaptığı İstanbul Medipol Üniversitesi arasında gerçekleştirilen iş birliği protokolü gereğince örneklem olarak belirlenen gruba öncelikle araştırma hakkında SMS ile ulaşılmış ve kendilerinin bu araştırma dahilinde telefon ile aranacaklarına ilişkin bilgilendirme yapılmıştır. Aynı zamanda pandemi sürecinde çevrimiçi sosyal hizmet uygulaması gerçekleştirmek adına imzalanan protokol dahilinde, araştırmacılar tarafından yaşlılar telefon ile aranarak Google Formlar üzerinde yer alan soru formunun katılımcılara uygulanması işlemi gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcı ile görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür. Yaşlı bireylerin soruları anlama ve yanıtlamada zorluklar yaşadığı durumlar olmakla birlikte iletişimin akıcı olmadığı anlarda evde birlikte yaşadıkları diğer üyelerle iletişim sağlanarak bilgiler edinilmeye çalışılmış, yaşlının yalnız yaşaması ve benzer iletişim sorunlarının yaşanması durumunda ise yaşlıya gerekli bilgilendirme sağlanarak katılım dışı bırakılmış ve görüşme sonlandırılmıştır. Görüşmeler katılımcıların bilgilendirilmiş onamları ve gerekli gizlilik standartları çerçevesinde gönüllü katılım esasıyla gerçekleştirilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS 25 paket programı tercih edilmiştir. Araştırmanın genel tarama modellerinden tekil tarama modelinin kullanıldığı bir çalışma olması sebebiyle ilişki analizlere yer verilmemiş, mevcut durumun tespitine ve örneklem grubu içerisindeki görülme sıklığının belirlenmesine imkân tanıyan frekans analizleri kullanılmıştır.

2.6. Araştırma İzni

Bu araştırma için Sultanbeyli Belediye Başkanlığı ve İstanbul Medipol Üniversitesi arasında 12.05.2020 tarihinde 11 maddeden oluşan ve tarafların karşılıklı olarak yükümlülüklerine sahip olduğu bir iş birliği protokolü imzalanmış olup Sultanbeyli Belediye Başkanlığı'ndan alınan izin ile saha araştırması gerçekleştirilmiştir.

2.7. Araştırmanın Özgün Yönü ve Faydası

Dünya nüfusunun giderek yaşlanmakta olduğu bilinen bir gerçektir ve özellikle sosyal hizmet meslek ve disiplinin yaşlılığa ilişkin gerçekleştireceği bilimsel çalışmaların ve mesleki uygulamaların önemi büyüktür (Artan, 2017). COVID-19 pandemisi ise özellikle yaşlı bireyler üzerinde oluşturmuş olduğu olumsuz etkiler sebebiyle önemli bir halk sağlığı sorunu olarak görülmekte ve bu sorunla mücadele ile ilgili yürütülecek araştırmalara da ihtiyaç oluşmaktadır. Bu araştırmanın COVID-19 pandemisinin yaşlı bireyler üzerindeki etkisiyle ilgili olarak bir durum tespiti yapıyor olması, yaşlı bireylerin COVID-19 sürecindeki soruları ve yaşantıları hakkında genellenabilir çıkarımlar sunması, planlanacak müdahaleler için sorun tespiti yaparak yol göstermesi ve konuyu sosyal hizmet bağlamında tartışmaya açıyor olması açısından özgün bir nitelik taşımakta ve faydalı görülmektedir.

3. BULGULAR

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, katılımcıların sosyodemografik bilgilerine, sosyal destek durumlarına, teknoloji hâkimiyetine ve zamanı değerlendirme yöntemlerine ve bedensel ve ruhsal sağlık durumlarına ilişkin olmak üzere 4 farklı tabloda yer almıştır.

3.1. Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri

Katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, birlikte yaşanılan kişi ve sayısı, gelir durumu ve destek alma durumu vb. gibi bilgilerine Tablo 1’ de yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri (n=415)

	n	%
Yaş		
Ort ± Sd	69,28 ± 4,71	
Min.- Mak.	65- 90	
Cinsiyet		
Kadın	201	48,4
Erkek	214	51,6
Medeni Durum		
Evli	267	64,3
Bekâr	148	35,7
Evde kaç kişi yaşadıkları		
Ort ± Sd	3,6 ± 2,2	
Min.- Mak.	1- 10	
Kiminle yaşadıkları		
Yalnız yaşıyorum	56	13,5
Eşimle birlikte yaşıyorum	110	26,5
Eşim ve çocuklarımla birlikte yaşıyorum	131	31,6
Çocuklarımla birlikte yaşıyorum	104	25,1
Akrabalarımın yanında yaşıyorum	4	1
Diğer	10	2,4
Evde 65 yaş altında bireyin varlığı		
Evet var	261	62,9
Hayır yok	154	37,1
Evde 65 yaş altı birey varsa dışarı çıkma sıklığı		
Evde 65 yaş altı birey yok	154	37,1
Günde bir kez veya daha az	205	49,4
Günde 2-3 kez	48	11,6
Günde 4 kez veya üzeri	8	1,9
Bu süreçte gelir durumu sebebiyle zorlanma hissedilmesi		
Evet, zorlandım	322	77,6
Hayır, zorlanmadım	93	22,4
Destek ya da yardım alma durumu		
Hayır, almıyorum	171	41,2
Evet, ayni yardım alıyorum	85	20,5
Evet, maddi yardım alıyorum	138	33,3
Hizmet desteği alıyorum	21	5,1

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcı yaşlı bireylerin yaşlarının 65-90 aralığında ve çoğunluk olarak %51,6’sının erkek ve %64,3’ünün evli olduğu görülmüştür. Yaşlı katılımcılar, evde en az 1 kişi en fazla 10 kişiyle birlikte yaşamaktadır. Yaşlıların çoğunlukla %31,6’sının eşi ve çocukları ile birlikte ve %26,5’inin eşi ile birlikte yaşadıkları bilgisine ulaşılmıştır. Yaşlı bireylerin %62,9’u, evinde 65 yaş

altında bireyin olduğunu, bu bireylerin %49,4'ünün ise günde bir kez veya daha az sıklıkta dışarı çıktığını belirtmiştir. Bu süreçte yaşlı bireyler, %77,6'sının gelir durumu sebebiyle zorlandıklarını belirtirken %41,2'si destek ya da yardım almadıklarını ifade etmiştir.

3.2. Katılımcıların İhtiyaçları ve Sosyal Destek Durumları

Katılımcıların ihtiyaçları, ihtiyaçların karşılanma durumu, düzenli olarak arama durumu ve yüz yüze görüşme sıklığına ilişkin bilgileri Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. İhtiyaçlarının Karşılanması ve Sosyal Destek Durumlarına İlişkin Bulgular (n=415)

	n	%
Alışveriş vb. gibi dışarı çıkılması gereken ihtiyaçları sizin için karşılayan birilerinin olması durumu		
Evet, var	372	89,6
Hayır, yok	43	10,4
Ev dışına çıkılmasını gerektiren ihtiyaçların nasıl karşılandığı		
Kendim halletmeye çalışıyorum	37	8,9
Eşim hallediyor	13	3,1
Çocuklarımdan yardım alıyorum	261	62,9
Akrabalarımın yardım alıyorum	40	9,6
Komşularımdan yardım alıyorum	34	8,2
Yetkililerden yardım istiyorum	14	3,4
Diğer	16	3,9
Bu süreçte düzenli olarak bir araya gelme durumu		
Evet, var	301	72,5
Hayır, yok	114	27,5
Çocuklarının düzenli olarak arama durumu		
Evet	236	56,9
Hayır	179	43,1
Akrabalarının düzenli olarak arama durumu		
Evet	146	35,2
Hayır	269	64,8
Komşularının düzenli olarak arama durumu		
Evet	50	12
Hayır	365	88
Yetkililerin düzenli olarak arama durumu		
Evet	22	5,3
Hayır	393	94,7
Sevdikleriyle yüz yüze görüşme sıklığı		
Hiç görüşemiyorum	163	39,3
Günde bir kez veya daha az	219	52,8
Günde 2-3 kez	29	7
Günde 4 kez veya üzeri	4	1
Birilerinin ziyarete gelmesi halinde nasıl hissedileceği		
Evet, daha iyi hissettirir	227	54,7
Kararsızım	47	11,3
Hayır, daha iyi hissettirmez	138	33,3
Diğer	3	0,7

Tablo 2'de katılımcı yaşlı bireylerin %89,6'sı alışveriş vb. gibi dışarı çıkılması gereken ihtiyaçlarını karşılayan birilerinin olduğunu, %62,9'u ev dışına çıkılmasını gerektiren ihtiyaçları için çocuklarından, %9,6'sı akrabalarından yardım aldığını, %72,5'i bu süreçte düzenli olarak bir araya gelmelerini sağladığını, %56,9'u çocukları; %35,2'si akrabaları; %12'si komşuları; %5,3'ü yetkililer

tarafından düzenli arandığını ifade ederken %52,8'i sevdikleriyle günde bir kez veya daha az sıklıkta yüz yüze görüştüğünü, %54,7'si kendilerinin ziyaret edildiğinde daha iyi hissettiklerini belirtmiştir.

3.3. İletişim Teknolojilerine Hâkimiyet Durumu ve Zamanı Değerlendirme Yöntemleri

Katılımcıların iletişim araçlarını kullanma durumuna ve evdeki bir gününü nasıl geçirdiğine dair bilgiler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. İletişim Teknolojilerine Hâkimiyet ve Evde Geçirilen Zamanı Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Bulgular (n=415)

	n	%
Yakınları ile iletişim araçlarını kullanarak görüntülü konuşmalar gerçekleştirme durumu		
Evet, gerçekleştiriyorum	209	50,4
Hayır, gerçekleştiriyorum	206	49,6
Cep telefonu veya bilgisayar kullanımına hâkim olma durumu		
Evet, yeterince hâkimim	49	11,8
Kısmen hâkimim	143	34,5
Hayır, hâkim değilim	223	53,7
Evde kaldığımız bir günü değerlendirmek adına TV izleme durumunuz		
Evet	249	60
Hayır	166	40
Evde kaldığımız bir günü değerlendirmek adına ibadet etme durumunuz		
Evet	215	51,8
Hayır	200	48,2
Evde kaldığımız bir günü değerlendirmek adına ev işleri yapma durumunuz		
Evet	124	29,9
Hayır	291	70,1
Evde kaldığımız bir günü değerlendirmek adına gün içinde uyuma durumunuz		
Evet	121	29,2
Hayır	294	70,8
Evde kaldığımız bir günü değerlendirmek adına ev halkı ile aktiviteler gerçekleştirme durumunuz		
Evet	57	13,7
Hayır	358	86,3
Evde kaldığımız bir günü değerlendirmek adına hobilerinizle ilgilenme durumunuz		
Evet	38	9,2
Hayır	377	90,8
Evde kaldığımız bir günü değerlendirmek adına kitap okuma durumunuz		
Evet	22	5,3
Hayır	393	94,7

Tablo 3'te görüldüğü gibi, yaşlı bireylerin %50,4'ünün yakınları ile iletişim araçlarını kullanarak görüntülü konuşmalar gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Yaşlı bireylerin %11,8'inin cep telefonu veya bilgisayar kullanımına hâkim oldukları ortaya çıkmıştır. Yaşlı bireylere evde kaldıkları bir günü değerlendirmeleri adına yaptıkları aktiviteler sorulmuştur. Katılımcıların %60'ının TV izlediği; %51,8'inin ibadet ettiği; %29,9'unun ev işleri yaptığı; %29,2'sinin uyuduğu; %13,7'sinin ev halkı ile

aktiviteler gerçekleştirdiği; %9,2'sinin hobileri ile ilgilendiği; %5,3'ünün ise kitap okuduğu tespit edilmiştir.

3.4. Fiziksel ve Ruhsal Sağlık Durumları

Katılımcıların fiziksel ve ruhsal sağlık durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Bedensel ve Ruhsal Sağlık Durumlarına İlişkin Bulgular (n=415)

	n	%
Fiziksel aktivite gerçekleştirme durumu		
Evet	132	31,8
Hayır	283	68,2
Sürekli yaşadığı sağlık sorununun salgın sürecinden nasıl etkilendiği		
Sürekli yaşadığım bir sağlık sorunun yok	115	27,7
Herhangi bir değişim yaşanmadı	83	20
Tedavi sürecim aksadı	67	16,1
Sorunlarım var ama hastaneye gitmeye korkuyorum	54	13
Evde kalmak sağlık sorunumu artırdı	75	18,1
Evde kalmak sağlık sorunumu azalttı	14	3,4
Diğer	7	1,7
Düzenli ilaç kullanımı durumu		
Hiç ilaç kullanmıyorum	99	23,9
İlaçlarımın temininde sorun yaşadım	28	6,7
Salgın sürecinde ilaçların kullanımı ile ilgili tereddüt yaşadım	3	0,7
Hiç aksatmadan ilaçlarımı kullanmaktayım	285	68,7
Salgın sürecinde alınan önlemlere ilişkin görüşler		
Sağlık tedbirlerinde eksikler var	65	15,7
Sokağa çıkma kısıtlaması altındakilere destekler yetersizdi	45	10,8
Fikrim yok	34	8,2
Sokağa çıkma kısıtlaması altındakilere destekler yeterliydi	27	6,5
Sağlık tedbirleri yerindeydi	244	58,8
Salgın süreci ile ilgili en önemli korku veya kaygı		
Korkum olmadı	97	23,4
Hastalığa yakalanmak	198	47,7
Bu hastalıktan ötürü hayatımın sonlanması	16	3,9
Yakınlarımla hastalığa yakalanması	81	19,5
Yakınlarımdan birini kaybetmek	23	5,5
Pandemi sürecinde kilo alma durumu		
Evet	132	31,8
Hayır	283	68,2

Tablo 4'te görüldüğü gibi, yaşlı bireylerin %68,2'si fiziksel aktivitesinin olmadığını, %27,7'si sürekli yaşadığı sağlık sorununun salgın sürecinden etkilenmediğini, %18,1'i evde kalmasının sağlık sorununu arttırdığını, %13'ü sorunlarının olduğunu ama hastaneye gitmeye korktuğunu belirtmiştir. Yaşlı bireylerin %68,7'si hiç aksatmadan ilaçlarını kullandıklarını, %6,7'si ilaçlarını temin ederken sorun yaşadığını açıklamıştır. Yaşlı bireylerin %58,8'i salgın sürecinde sağlık tedbirlerinin yerinde olduğunu, %6,5'i sokağa çıkma kısıtlaması altındakilere yönelik desteklerin yeterli olduğunu ifade etmiştir. Yaşlı bireylerin %67,2'sinin salgın süreci ile ilgili en önemli korku veya kaygısının kendisinin ve yakınlarının hastalığa yakalanması olduğu saptanmıştır. Yaşlı bireylerin %68,2'sinin pandemi sürecinde kilo almadığı bilgisine ulaşılmıştır.

4. TARTIŞMA

Dünya nüfusunda yaşlı bireylerin oranının giderek artması ilerleyen yıllarda birçok ülkede yaşlılık olgusunun daha da önem kazanacağını ve beraberinde getirdiği sorunların ortaya çıkacağını göstermektedir. Artan(2017)'ın da belirttiği gibi ülkemizdeki yaşlı nüfus artış oranı dikkate alındığında mevcut sosyal hizmet politika ve uygulamalarının yetersiz olması pandemi döneminde de yaşlılara yönelik hizmetlerin sunulmasında eksiklikleri karşımıza çıkarmıştır. Bu sebeple özellikle pandemi dönemi göz önünde bulundurulduğunda yaşlıların yaşaması muhtemel sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi, farklı bir afet döneminde de aynı sorunları yaşama ihtimalinin bulunması açısından bu konuda gerçekleştirilecek çalışmalar ve atılacak adımlar için yol gösterici olmaktadır. Bu kapsamda farklı ülkelerde yaşayan yaşlıların pandemi dönemindeki psikososyal durumlarının incelenmesinin önemli görüldüğü araştırmalara da ulaşılmıştır (Labadi, vd., 2021; Galea, vd., 2022). Bu araştırma da Türkiye'deki yaşlıların psikososyal durumunu, sorunlarını ve uygulama aşamasındaki sosyal hizmet müdahalelerine duyulan ihtiyacı ortaya koyması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

COVID-19 döneminde yaşlıların psikososyal durumunu değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmanın bulguları incelendiğinde; eşyle, çocuklarıyla veya eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşayan yaşlıların oranının yalnız yaşayan yaşlılardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aslında elde edilen birçok bulgunun bu sonuca bağlı olarak birbirini etkilediği de görülmüştür. Katılımcı yaşlı bireylerin sosyal izolasyon nedeniyle dışarı çıkması kısıtlandığından dolayı alışveriş vb. gibi ihtiyaçlarının başkaları tarafından karşılanması durumu ortaya çıkmıştır. Bu noktada ailesi ile birlikte yaşayan yaşlıların, ihtiyaçlarını karşılayabilecek birilerine sahip olmaları sebebiyle yalnız yaşamakta olan yaşlı bireylere göre daha avantajlı bir konumda oldukları görülmüştür. Nitekim bu dönemde yaşlıların ihtiyaçlarının çoğunlukla çocuklarının (%62,9) yanı sıra eş, akraba ve komşuları (%20,9) tarafından karşılanıyor olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada özellikle pandemi sürecinde bunun olumlu bir gösterge olarak değerlendirilebileceği ifade edilebilmektedir. Gerçekleştirilen çalışmalar, aile üyelerinden destek gören ve aile bireyleri ile olumlu ilişkiler içerisinde bulunan yaşlıların yaşamlarından daha çok tatmin olduklarını, sosyal destek açısından bu durumun olumlu bir etken olduğunu ve yaşlıların böylesi bir durumda daha fazla mutluluk duyduklarını göstermektedir (Özmete, 2008; Softa vd., 2016). Pandemi sürecinde aile bireyleriyle yaşamını sürdüren yaşlı bireylerin sosyal destek mekanizmaları aracılığıyla süreci daha mutlu ve huzurlu yürütmesi mümkün olduğu gibi bulaş riskinin de artıyor olması sebebiyle bunun bir tehlike arz etmesi de söz konusu olabilmektedir.

Öte yandan Türkiye'de yaşamına yalnız devam eden bir yaşlı nüfusunun olduğu bilinmektedir. Kılınçel ve ark. (2020) tarafından yapılan araştırmada pandemide yalnız yaşayan yaşlı bireylere yönelik sosyal destek hizmetlerindeki azalmanın onları ekonomik durumlar ve günlük bakım hizmetleri gibi konularda kaygılandığı bilgisi yer almaktadır. Bu nedenle daha önce de bahsi geçen Vefa Sosyal Destek Grupları hizmet sunmuştur. Bu araştırma kapsamında da yaşlı bireylerin %13,5'inin yalnız

yaşadığı görülmüştür. Bu noktada araştırma bulguları doğrultusunda İçişleri Bakanlığı tarafından uygulamaya geçirilen bu hizmetin önemi ortaya çıkarken yalnız yaşayan ve ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan yaşlı bireylerin durumları göz önünde bulundurulduğunda bu hizmetin devam ettirilmesinin gerekliliği de görülmüştür.

Yaşlıların büyük bir çoğunluğunun (%77,6) pandemi sürecinde gelir durumu sebebiyle zorlandıkları ve yine önemli bir kısmının (%41,2) herhangi bir destek almadıkları görülmüştür. Pandeminin yarattığı ekonomik krizin yaşlılarda iş ve gelir kaybına yol açtığını belirten Pant ve Subedi (2020), düzenli bir gelir kaynağının olmaması ve tasarrufların yetersizliği nedeniyle yaşlı bireylerin en kötü şekilde etkilendiğine ve yaşlı yoksulluğunun hızlandığına dikkat çekmiştir. Bu noktada önemli bir sorun alanı olarak varlığını koruyan ve yaşlılar üzerinde olumsuz psikolojik ve fizyolojik etkilere sebep olan yaşlı yoksulluğunun (Türkan ve Sezer, 2017) etkisini daha da hissettirdiği ve acil önemlerin alınmasının gerekli olduğu söylenebilmektedir.

COVID-19 salgını, günlük yaşamın tüm önemli yönlerini yüz yüze iletişimden çevrimiçi iletişime taşıdığından, internet kullanımında bir artış olduğu hatta alışveriş ve aile ziyaretlerinin de internet ortamından gerçekleştirildiği bildirilmiştir (Liegghio ve Caragata, 2020). Böyle bir süreçte yaşlı bireylerin fiziksel ve sosyal ortamları kısıtlandığından dolayı aile üyeleri veya akrabaları ile haberleşebilme ve görüşebilme konusunda daha fazla sorun yaşadığı gözlemlenmiştir. Özellikle akrabaları ve komşuları tarafından düzenli olarak aranmadığını belirten yaşlılar olmakla birlikte bu dönemde yetkililerden de bekledikleri aramaları alamadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda pandemi nedeniyle yaşlı bireyler alışkın oldukları bir durum ile ilgili de kısıtlama yaşamak zorunda kalmıştır. Yaşlı bireylerin en fazla günde bir kez ya da daha az bir sıklıkta sevdikleriyle yüz yüze görüşme yapabildikleri görüldüğünden yaşlı bireylerin %54,7'sinin ziyaret edildiği zamanlarda kendisini daha iyi hissettiği tespit edilmiştir.

Pandemi döneminde yaşlı bireylerin yaşamında meydana gelen bir başka değişikliğin ise iletişim teknolojilerinde olduğu görülmüştür. Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre, 2020 yılında, internet kullanan 65-74 yaş grubundaki bireylerin oranının %27,1'e yükseldiği, internet kullanan yaşlı erkeklerin oranının %34,9 olduğu ortaya çıkmıştır (TÜİK, 2021). Bu çalışmada ise her ne kadar cep telefonu veya bilgisayar kullanımına hâkim olmadığını (%53,7) belirten yaşlı birey olsa da %50,4'ünün iletişim araçları ile görüntülü konuşmalar gerçekleştirebildiği bilgisine ulaşılmıştır. Öte yandan herhangi bir şekilde görüntülü konuşma gerçekleştiremeyen (%49,6) yaşlı bireylerin izolasyon döneminde daha fazla zorlandıkları ve dijital kaynaklara erişimde eşitsizlikler yaşadığı ifade edilebilir. Bu noktada yakın aile üyeleri ve arkadaşlarla, sağlık çalışanlarıyla, sivil toplum kuruluşları ile daha sık görüşmesini kolaylaştıran bir psikososyal destek ağı oluşturularak çevrimiçi teknolojilerden yararlanmaları için sosyal projelerin yapılması, bunun yanı sıra, özellikle yalnız yaşayan yaşlı bireylerde yalnızlığı azaltmak ve zihinsel sağlığı iyileştirmek için bu yolla bilişsel davranışçı

terapilerin çevrimiçi olarak sunulabilmesi fikri ortaya konulmuştur. (Käll vd., 2020). Böylelikle yaşlı bireylerin değişen yeni sisteme uyum sağlaması kolay olabilir.

Bu dönemde izolasyon nedeniyle yaşlı bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlık durumlarının etkilendiği görülmüştür. Yaşlı bireylerin fiziksel aktivitelerinde azalmalar tespit edilmiştir. Bu sebeple yaşlı bireylerin evde bir gününü nasıl geçirdiğine dair bazı sorular sorulmuş ve altına cevaplara göre en fazla evde televizyon izlendiği ve ibadet edildiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre, yaşlı bireylerin ev içerisinde gerçekleştirdiği aktivitelerin sınırlı olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalardan biri, vurgulanması gereken acil bir unsur olarak daha önce dinç olan yaşlı bireylerin, daha hareketsiz bir yaşam tarzı sürdürmeleri nedeniyle giderek daha kırılğan hale gelme olasılığının zamanla artacağını belirtmiştir (Brooke ve Jackson, 2020). Dolayısıyla bu durumun yaşlı bireyin fiziksel sağlığını etkilerken psikososyal durumunun bozulmasına da yol açtığı görülmüştür (Pedersen ve Saltin, 2015; Pant ve Subedi, 2020).

Son olarak bu çalışmada salgın sürecinde yaşlı bireylerin en önemli korku veya kaygısının kendisinin ve yakınlarının hastalığa yakalanması (%67,2) olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgunun literatürdeki diğer araştırmalarla desteklendiği görülmüştür (Pišot vd., 2016; Aki, 2020).

Pandemi ile yaşlı bireylerin yaşamında ve ihtiyaçlarında ortaya çıkan değişimler aynı zamanda sosyal hizmet mesleğinde de birtakım dönüşümleri gerekli kılmıştır. Bu dönemde sosyal hizmetin tüm yaşlı bireylerin kolaylıkla erişebildiği temel bir hizmet olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda önceden yüz yüze sunulan hizmetlerin şimdi çevrimiçi iletişim yöntemleri ve internet platformları kullanılarak yapılmaya çalışıldığı görülmüştür (Brennan, vd., 2020). Bu dönemde Çin'deki sosyal hizmet uygulamalarını aktaran Lin ve Yin (2020), sosyal çalışmacıların yaşlı bireylerin taleplerine hızla yanıt vermek için dijital teknolojiyi aktif bir şekilde kullandığını, yaşlı yetişkinleri desteklemek için topluluk kaynaklarını ve gönüllü vatandaş katılımını başarıyla harekete geçirdiğini ve başa çıkma kapasitelerini arttırmak için halk sağlığı ve afet yönetimi gibi konularda eğitim almaları gerektiğini belirtmiştir.

5. SONUÇ

Bu araştırmada, COVID-19 salgını sürecinde yaşlı bireylerin psikososyal durumlarının ve ihtiyaçlarının tespit edilerek sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu dönemde yaşamını sürdürmekte olan yaşlı bireylerin sosyodemografik özellikleri, ihtiyaçları, sosyal destek durumları, iletişim teknolojilerine hakimiyetleri, evde geçirilen zamanı değerlendirme yöntemleri ile bedensel ve ruhsal sağlık durumlarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Elde eden bulgular, COVID-19 pandemisinin pek çok hassas grupta olduğu gibi yaşlı bireylerin yaşamı üzerinde de değişimlere sebebiyet verdiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada belirtilmiş olan yaşlıların yaşadıkları sorunlardan ve ihtiyaçlardan yola çıkılarak bazı önerilerde bulunulması yerinde olacaktır. O dönemde Türkiye'de yaşlılara yönelik çeşitli hizmetler sunulsa da bu ihtiyaçlar tespit edilirken ve karşılanırken bütüncül

anlayışın benimsenmediği görülmüştür. Yaşlı bireylerin ekonomik, tıbbi, sosyal boyutlardaki ihtiyaçlarının yanı sıra fiziksel, psikolojik, sosyal destek ve teknoloji alanlarında da desteklenmesi ihtiyacı bu araştırma ile daha da görünür hale gelmiştir.

Elde edilen bulgular, pandemi sırasında ve sonrasında yaşlılara yönelik bakım ve psikososyal destek hizmetlerinin bütüncül bir şekilde verilmesini gerekli kılmıştır. Pandemi sırasında özellikle yaşlı bireylerle birebir görüşmenin gerçekleştirilmesini sağlayan 65 yaş üstü Vefa Sosyal Destek Grupları uygulaması buna örnek teşkil etmiştir. Ancak pandemi sonrasında bu uygulamaya devam edilmemiştir. Pandemi sonrası süreç değerlendirildiğinde yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının daha hızlı ve yerinde tespit edilmesi ve psikososyal destek faaliyetlerine ağırlık verilmesi konusuna hassasiyetle yaklaşılması gerektiği düşünülmektedir. Bunun için de sosyal çalışmacıların istihdamında nitelik ve nicelik bakımından iyileştirmelerin yapılmasının uygun olacağı ifade edilebilir.

Pandemi sürecinde insan onuru ve değerine yakışır bir hayat sürdürebilmeleri için yaşlı bireylere asgari gelir güvencesinin yanı sıra temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi adına ayni ve nakdi yardımlar sunulması oldukça gerekli görülmektedir. Bu doğrultuda sosyal çalışmacılar, özellikle hak savunucusu rolleri kapsamında konuya dikkat çekmeli ve makro boyutta farkındalık oluşturuvcu girişimlerde bulunmalıdırlar.

Yaşlı bireylerinin günlerin büyük bir çoğunluğunu televizyon izleyerek geçirdikleri düşünüldüğünde, televizyon yayınlarında bu bireylerin özelliklerine ve ilgilerine hitap eden yayınların daha çok yer alması yerinde bir yaklaşım olacaktır. Aynı zamanda pandemi döneminde yaşlı bireylerin teknolojik cihazlara erişimde ve onların kullanımında sorunlar yaşadığı görülmüştür. Bu hususta bu bireylere yönelik teknoloji eğitimlerinin verilmesinin önemli olduğu, bunun da devletin tüm paydaşlarının katılımı ile gerçekleştirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Üniversitelerin Psikoloji, Sosyal Hizmet, Bilgi ve İletişim Teknolojileri, Bilgisayar Mühendisliği gibi multidisipliner ekipleri ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yükseköğretim Kurumu, yerel yönetimler, TÜBİTAK gibi çeşitli kurumların ortak projelerle iş birliği yapması sağlanabilir.

Yaşlı bireylerin teknolojik iletişim araçlarını kullanma noktasında yaşadıkları sorunlar düşünüldüğünde, TV kumandası kullanımı gibi basit ara yüzü bulunan ve kullanımı kolay olan görüntülü iletişim cihazlarının tasarlanması ve yaşlılara yönelik teknolojik iletişim cihazlarının kullanımı konulu eğitimlerin planlanması da faydalı olacaktır. Nitekim bu cihazların kullanımı yoluyla yaşlı bireylerin yakınları ile iletişim ve etkileşiminin artacağı, bunun da psikolojik iyilik hali açısından olumlu kazanımlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Yaşlı bireylerin evde kaldıkları süreçte fiziksel aktiviteler gerçekleştirmeleri adına teşvik edilmeleri, bu noktada TV programlarında yaşlıların evde kaldıkları süreçte ne tür fiziksel aktiviteler gerçekleştirebilecekleri noktasında kamu spotları veya sağlık programları aracılığıyla

bilgilendirilmeleri, sosyal hizmet uzmanlarının bu alana ilişkin farkındalık artırıcı çalışmalar gerçekleştirmeleri faydalı görülmektedir.

Sonuç ve öneriler değerlendirildiğinde, bundan sonraki süreçte yaşanabilecek farklı afetler ve salgınlar için de hazırlıkların ve planlamaların yapılarak koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesinin önemli ve gerekli olduğu ifade edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aki, Ö. E. (2020). COVID-19 pandemic and the mental health of elderly. *Turkish Journal of Geriatrics*, 23(3), 291-298. <https://doi.org/10.31086/tjgeri.2020.165>
- Altın, Z. (2020). Covid-19 pandemisinde yaşlılar. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30 (Ek sayı), 49-57.
- Arai, H., Ouchi, Y., Yokode, M., Ito, H., Uematsu, H., Eto, F., vd. (2012). Toward the realization of a better aged society: messages from gerontology and geriatrics. *Geriatrics & Gerontology International*, 12(1), 16–22.
- Artan, T. (2017). *Yaşlılarla sosyal hizmet*. SABEV Yayını.
- Brennan, J., Reilly, P., Cuskelly, K. ve Donnelly, S. (2020). Social work, mental health, older people and Covid19. *International Psychogeriatrics*, 32(10), 1-11. <https://doi.org/10.1017/S1041610220000873>
- Brooke, B. ve Jackson, D. (2020). Older people and COVID-19: Isolation, risk and ageism. *J Clin Nurs*, 29, 2044–2046.
- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Endeksa. (2020). <https://www.endeksa.com/tr/analiz/istanbul/sultanbeyli/demografi>
- Galea, M., Sammut, A., Grech, P., Scerri, J., Bitar, D.C., vd. (2022). Psychosocial impact of COVID-19 on Malta's elderly. *Athens Journal of Health & Medical Sciences*, 9(1), 11-22. <https://doi.org/10.30958/ajhms.9-1-1>
- Gyasi, R.M. (2020). Fighting COVID-19: fear and internal conflict among older adults in Ghana. *Journal of Gerontological Social Work*, 1-3.
- Han, S. D. ve Mosqueda, L. (2020). Elder abuse in the COVID-19 era. *Journal of the American Geriatrics Society*, 68(7), 1386–1387.
- İçişleri Bakanlığı. (2020). *65 Yaş ve Üstü ile Kronik Rahatsızlığı Olanlara Sokağa Çıkma Yasağı Genelgesi*. <https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-ustu-ile-kronik-rahatsizligi-olanlara-sokaga-cikma-yasagi-genelgesi>
- Käll, A., Jägholm, S., Hesser, H., Andersson, F., Mathaldi, A., Norkvist, T., vd. (2020). Internet based cognitive behavior therapy for loneliness: A pilot randomized controlled trial. *Behavior Therapy*, 51, 54–68.
- Karakaya, İ. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıoğen (Ed.) *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yay.
- Kılıncel, O., Muratdağı, G., Aydın, A., Oksuz, A., Büyükdereli Atadag, Y., Etcioğlu, E. ve Ozen, F. (2020). The anxiety and loneliness levels of geriatric population in-home quarantine during COVID-19 pandemic in Turkey. *Turkish J Clinical Psychiatry*, 23(Supp 1), 7-14.
- Lábadi, B., Arató, N., Budai, T., Inhof, O., Stecina, D.T., Sık, A., vd. (2022). Psychological well-being and coping strategies of elderly people during the COVID-19 pandemic in Hungary. *Aging & Mental Health*, 26(3), 570-577. <https://doi.org/10.1080/13607863.2021.1902469>
- Lieghio, M. ve Caragata, L. (2020). COVID-19 and youth living in poverty: the ethical considerations of moving from in-person interviews to a photovoice using remote methods. *Journal of Women and Social Work*, 1-7.

- Lin, W. ve Yin, W. (2021). COVID-19 and social work practice for older adults in China. *Asian Soc Work Pol Rev.*, 15, 84–86.
- Lloyd-Sherlock, P., Ebrahim, S., Geffen, L. ve McKee, M. (2020). Bearing the brunt of Covid-19: older people in low and middle income countries. *BMJ*, 368, 1-2.
- López, J., Perez-Rojo, G., Noriega, C., Carretero, I., Velasco, C., Martinez-Huertas, J., vd. (2020). Psychological well-being among older adults during the COVID-19 outbreak: A comparative study of the young–old and the old–old adults. *International Psychogeriatrics*, 32(11), 1365-1370.
- Miller, E.A. (2020). Protecting and improving the lives of older adults in the COVID-19 era. *Journal of Aging & Social Policy*, 32(4-5), 297-309. <https://doi.org/10.1080/08959420.2020.1780104>
- National Association Social Worker (NASW). (2020). *Coronavirus (COVID-19)*. <https://www.socialworkers.org/Practice/Infectious-Diseases/Coronavirus>
- Özmete, E. (2008). Yaşlılıkta yaşamın anlamının refah göstergeleri ile yordanması. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 10(4), 1-14.
- Pant, S. ve Subedi, M. (2020). Impact of COVID-19 on the elderly. *Journal of Patan Academy of Health Sciences*, 7(2), 32-38.
- Pedersen, B.K. ve Saltin, B. (2015). Exercise as medicine - evidence for prescribing exercise as therapy in 26 different chronic diseases. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 25(3), 1–72.
- Pišot, R., Marusic, U., Biolo, G., Mazzucco, S., Lazzer, S., Grassi, B., vd. (2016). Greater loss in muscle mass and function but smaller metabolic alterations in older compared with younger men following 2 wk of bed rest and recovery. *Journal of Applied Physiology*, 120(8), 922–929.
- Raosoft (2022). <http://www.raosoft.com/samplesize.html>
- Rimmer, A. (2020). Covid-19: GPs can stop health checks for over 75s and routine medicine reviews. *BMJ*, m1157. <https://doi.org/10.1136/bmj.m1157>
- Silva, M.F., Silva, D.S.M., Bacurau, A.G.M., Francisco, P.M.S.B., Assumpção, D., Neri, A.L., et al. (2021). Ageism against older adults in the context of the COVID-19 pandemic: an integrative review. *Rev Saude Publica*, 55, 4. <https://doi.org/10.11606/s1518-8787.2021055003082>
- Softa, H., Bayraktar, T. ve Uğuz, C. (2016). Yaşlı bireylerin algılanan sosyal destek sistemleri, sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve etkileyen faktörler. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(1), 1-12.
- Türkan, M. ve Sezer, S. (2017). Yaşlı yoksulluğunun yarattığı sosyal ve psikolojik sorunlar: Muğla örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 35-57.
- Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. (2020). *COVID-19 Aşısı Ulusal Uygulama Stratejisi*. <https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77706/covid-19-asisi-ulusal-uygulama-stratejisi.html>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). *İstatistiklerle yaşlılar, 2020*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaslilar-2020-37227>
- United Nations (UN). (2020). *Policy brief: The impact of COVID-19 on older persons*. <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-05/Policy-Brief-The-Impact-of-COVID-19-on-Older-Persons.pdf>
- Webb, L. (2020). COVID-19 lockdown: A perfect storm for older people’s mental health. *J Psychiatr Ment Health Nurs*, 28(2), 1–1.

- World Health Organization (WHO). (2020a). *Rolling updates on coronavirus disease (COVID-19)*. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>
- World Health Organization (WHO). (2020b). *Older people & COVID-19*. <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/covid-19>
- World Health Organization (WHO). (2020c). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report – 89*. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200418-sitrep-89-covid-19.pdf?sfvrsn=3643dd38_2